

Konferencija: „Re: Akcija- Vjernici za mir u vremenu nacionalizma i ksenofobije“

Tema: *Kur'an i islamska tradicija- paradigmatiska mjesta otpora nacionalizmu i ksenofobiji*

Kada su u pitanju društvene anomalije; nacionalizam i ksenofobija, rekla bih da vjernice i vjernici danas idu u korak s vremenom. Iz pozicije reakcije čuje se naš šapat, iz pozicije akcije samo blagi šumovi. Ni svrstavanje na stranu nacionalizma i ksenofobije nije strano jednom vjerniku. E tu se već čuju jasniji glasovi. U sva tri slučaja (akcija, reakcija i svrstavanje) znak je da smo tu.

Otkuda vjernici u nacionalizmu, ako nacionalizam definiramo kao ideologiju koja svijet vidi zauvijek podijeljen na nacije te insistira na trajnoj razlici među njima, pri čemu su oni drugi uvijek lošiji?

Otkuda vjernici u ksenofobiji, ako je ksenofobija strah od stranaca, iracionalna mržnja i nepovjerenje prema njima?

Govorit ću o nekoliko segmenata religije i nacionalizma i religije i ksenofobije; njihovoj povezanosti, međusobnoj održivosti, oblicima u kojima se javljaju i s druge strane islamskom učenju, kroz tekst iz Kur'ana i islamsku tradiciju, gdje možemo pronaći paradigmatiska mjesta otpora nacionalizmu i ksenofobiji.

I-Nacionalizam je prozvan i „novom religijom“ radi forme koja je sve sličnija religijskoj formi. Sa jakim emocijama, osjećajem strahopoštovanja, posebnim ritualima/ ceremonijama, blagdanima, „svetim objektima“, vjerom u vječnu prošlost i vječnu budućnost nacije i njenu besmrtnost. U našem regionalnom kontekstu najvidljiviji u danima sjećanja na ratna stradanja, u predizbornim kampanjama i u pokušajima da se zadrže trenutne pozicije političke moći.

Muslimani u nacionalizmu mogu pronaći elemente grijeha prema Bogu (nevjerstva) – *širka* (u islamskoj terminologiji). Jednom od velikih grijeha. O tome govori i Kur'anski tekst: *„Ima ljudi koji su umjesto Boga kumire prihvatili, vole ih kao što se Bog voli...“* (Al-Baqara, 165). Nacija je postala „vrhunsko biće“, a služenje Bogu zamijenjeno služenjem naciji. Ono što je u vjeri *u ime Boga*, to je u nacionalizmu *u ime nacije*.

II-Sličnost između religije i nacionalizma u načinu društvenog organiziranja, kroz ličnu identifikaciju i postavljanje zahtjeva prema društvu. Danas je nacionalna pripadnost osnovni izvor i oblik socijalne i kulturološke identifikacije. Religija također služi za identifikaciju i pripadnost zajednici. Kroz zajednicu artikulira svoje interese, orijentaciju i aktivnosti. Iz nacionalističkog diskursa od „drugih“ se očekuje da se asimiliraju. Često je religijski odgovor na zahtjev asimilacije separacija. A odgovor bi trebao biti integracija. Najslikovitiji primjer muslimana u Zapadnoj Evropi.

Poticaj muslimanima na međusobnu interakciju prihvatanja, a ne isključivosti nalaze se u riječima: „*O ljudi, Mi vas od jednog muškarca i jedne žene stvaramo i na narode i plemena vas dijelimo da biste se međusobno upoznali.*“ (Al-Hudžurat, 13).

I među samim muslimanima postoji netrpeljivost po nacionalnoj osnovi i podijeljenost prema pripadnosti državi iz koje dolaze. Zaboravljaju jednu od najvažnijih poruka Poslanika Muhameda na oprosnom hadžu (hodočašću): „*O ljudi, vas je Bog stvorio od jednog pretka i svi potječete od Adema (Adama), a Adem je od zemlje stvoren. Kod Boga je najbolji onaj koji Ga je najviše svjestan. Nema prednosti arap nad nearapom, niti nearap nad arapom, niti bijeli nad crnim, niti crni nad bijelim, osim po svojoj pobožnosti i moralnim vrednotama.*“

Islam se ne može poistovjećivati ni sa jednom nacijom, arapskom ili bilo kojom drugom; pa se teoretski ne bi moglo reći, da Arap ili Turčin ne može biti ko nije musliman; ili kod nas, da ne može biti Bošnjak, ko nije musliman. Istina, islam je ušao u sastav nacionalnih kultura svih islamskih naroda i ostavio svoj jak pečat tako da se taj pečat ne može iz njih izbrisati.

III-Često se vjerski simboli, motivi i narativi manifestiraju kroz nacionalizam, nasilje i ratove iz potrebe za dominacijom, teritorijalnom kontrolom ili opravdavanjem svega navedenog. Zloupotreba riječi *Allahu ekber* (Bog je najveći), prilikom činjenja najgorih djela; ubistava i zaplašivanja, nanošenja bola i nepravde. Ove riječi u svom pravom značenju izgovara musliman onda kada sebe podsjeća da ima odgovornost za ono što čini, za svoje namjere i djela i da će se ipak vratiti Onome ko mu je povjerio emanet (brigu) za stanje na Zemlji. Ove riječi unose smirenost u srce vjernika; „*...a kada se Allahovo ime spomene zaista se srca vjernika smiruju.*“ Uznemiravajući druge, srce ne može osjetiti smiraj.

Nasuprot naciji, u islamu postoji nešto što se zove *Umma* (zajednica muslimana). Identitet muslimana/ke je ono što predstavlja zajedničku odrednicu za pripadanje zajednici muslimana, a ne nacionalna i državna pripadnost. Na Zapadu postoji tendencija da se ova riječ tumači kao nacija i implicira se strah da će muslimani postati najjača nacija u Evropi.

Nacionalizam ne šteti samo onim „drugim“ nego i nama samima. Bilo bi svrsishodnije umjesto pitanja „Kome pripadam?“ koristiti pitanje „Ko sam ja?“. Ono me može dovesti do susreta sa drugima i spoznaje sebe kroz taj susret, do mojih dubokih strahova i suočavanja s njima. Može me dovesti u stanje povjerenja i izvesti iz stanja straha.

Danilo Kiš je govorio o tome da je nacionalizam, prije svega paranoja. Kolektivna i pojedinačna paranoja. Kao kolektivna paranoja, ona je posljedica zavisti i straha, a iznad svega posljedica gubljenja individualne svijesti.

Ako u pozadini nacionalizma i ksenofobije stoji strah, onda je jedini način da ga se riješimo, da se s njim suočimo. Na mjesto straha može doći jedino povjerenje. Na ličnoj razini, povjerenje u sebe, na društvenoj razini, ukazati povjerenje drugima.

Tu dolazi do izražaja odgovornost svakoga od nas za postojanje ovih anomalija u društvu, koliko svako od nas bježi u svoj strah ili se suočava s njim. Koliko mi kao vjernici i vjernice vidimo sebe kao dio rješenja ovih problema, koliko smo spremni za susret sa drugima, gdje i kako se manifestira naša ljubav za bližnjega?. Da li nam trebaju priručnici koji govore o tome kako da volimo jedni druge. Primjer: „Praktični koraci kako voljeti muslimane“.

Namjerno sam pravila razliku između pojma religije i vjere. Religiju uzimajući više kao društvenu pojavu i institucionalizirano vjerovanje, a vjeru kao lično duboko duhovno iskustvo. Religija ima kapacitet za manipulaciju, vjera to nema niti u svojoj osnovi niti u pojavnom obliku.